

China's economische reuzensprong*

door

Louis BAECK**

TREFWOORDEN. — Inhaalstrategie; Diaspora-Chinezen; Clusters; Dissidente literatuur; Financiële reserves als geopolitieke hefboom.

SAMENVATTING. — China is autoritair staatskapitalisme, met open grenzen voor investeringen gericht op exportindustrie. Nu Oost-Aziatische draaischijf: integratie industrieel weefsel. China: unieke omschakeling van ideologische partijstaat naar „economisme”. Aziatische inhaalstrategie als hefboom met ontwikkelingsstaat als institutioneel scharnier gericht op geopolitieke invloedverwerving en herstel waardegevoel. De invloed van de diaspora-Chinezen, de rol van de „clusters” als netwerk en de lift op de technologieladder: de doorbraak van „high tech” segmenten. Negatieve aspecten. Neomercantilistische oorlogsbuit van formaat. Intellectuele uitdaging: *remapping knowledge* over mondialisering meer ideologisch onbevangen en cultureel open kijk en afbouw intellectueel narcisme van Westen via dialoog.

MOTS-CLES. — Stratégie de reconquête; Diaspora chinoise; *Clusters*; Littérature dissidente; Réserves financières comme levier géopolitique.

RESUME. — *Economie chinoise: un parcours extraordinaire*. — La Chine est caractérisée par un capitalisme d'Etat autoritaire, avec des frontières ouvertes aux investissements axés sur l'industrie d'exportation. Actuellement plaque tournante de l'Est asiatique, le pays a vu l'intégration de son tissu industriel. La Chine: modèle unique de reconversion d'un Etat de parti idéologique vers l'«économisme». Mise en place d'une stratégie asiatique de reconquête comme levier de développement faisant office de charnière institutionnelle qui vise à l'exercice d'une influence géopolitique et au rétablissement d'un sentiment de valeur. Le rôle de la diaspora chinoise et du réseau des «clusters», ainsi que l'escalade sur le plan technologique, donnent lieu à une percée vers les gammes «high tech». Aspects négatifs. Butin néomercantiliste d'envergure. Défi intellectuel: *remapping knowledge* de la mondialisation dans une perspective plus idéologique et une optique culturelle plus ouverte et abolition du narcissisme intellectuel avec l'Occident par la voie du dialogue.

* Mededeling voorgesteld tijdens de zitting van de Klasse voor Morele en Politieke Wetenschappen gehouden op 11 december 2007. Tekst ontvangen op 17 januari 2008. Een vollediger tekst, met bibliografie, is „online” beschikbaar op Huispagina Louis Baeck.

** Lid van de Academie.

De verovering van de westerse markten

De economische opmars van de twee Aziatische reuzen (China 1 308 miljoen inwoners; India 1 007 miljoen inwoners) is één van de meest ingrijpende verschuivingen in ons wereldbestel. Ons essay tekent China als een op export gerichte, industriële draaischijf van Oost-Azië. De laaggeprijsde goederen boeken op de markten van het Westen een enorm succes. En tijdens de „Ministeriële China-EU25-Conferentie” van 12 juni 2007 werd overleg gepleegd over het grote onevenwicht tussen import en export. In 2006 bedroeg het EU25 handelsdeficit 128 miljard euro en dat stijgt volgens raming naar 170 miljard euro in 2007. Met de Verenigde Staten scoorde China in 2006 een handelssurplus van 240 miljard dollar. En dat klimt wellicht naar 300 miljard eind van dit jaar. Zodoende stapelde de Chinese Centrale Bank in enkele jaren een kolossale financiële reserve op van 1 100 miljard dollar. Dit is een afscherming tegen eventuele crisis en vooral een geopolitieke hefboom. Tegenover deze positieve superlatieven staan een reeks negatieve uitschieters zoals de toenemende afbraak van het leefmilieu en de officiële onverschilligheid voor de sociale verkommering van de minstbedeelden. Ook de verspilling van energie is buitensporig. Maar geen enkel ander land haalt elk jaar tientallen miljoenen uit de armoede. Deze voorheen nooit geziene omschakeling van communistische partijbonzen naar op groei gerichte initiatiefnemers is voor velen in het Westen onverkwikkelijk. Op kleinere schaal wordt hetzelfde patroon gevolgd in Vietnam (83 miljoen inwoners), dat het voortouw neemt in de Mekongdelta, met Cambodja en Laos in het kielzog.

In de tweede helft van de jaren 1980 had de gevorderde industrie van vooroplopende groeilanden als Japan, Zuid-Korea, Taiwan en Hongkong te kampen met loonstijging. Hun multinationals en KMO's namen de gelegenheid te baat om hun arbeidsintensieve assemblagenijverheid met lage meerwaarde over te plaatsen naar de net geopende kuststrook van China. De bedrijven van diaspora-Chinezen uit Taiwan en Hongkong en uit andere nabuurlanden waren koploper met 60 % van de in China instromende investeringen. Zij brachten niet alleen kapitaal maar ook modernere managementtechnieken en technologie. Hun strategie bestond erin half afgewerkte producten (onderdelen) uit het thuisland aan te voeren om deze in lagelonenland China te assembleren, met lokale producten en medewerking van lokale toeleveringsbedrijven, met de bedoeling vanuit China aan export te doen. Ongeveer 270 miljoen boeren uit het binnenland verlieten hun rijstvelden voor de grote trek naar de fabrieken.

De industrietransfer naar China resulteerde in een opmerkelijke handelsverlegging. Een hoog percentage van China's export (in 2006 ongeveer 59 %) is in feite afwerkende productie van Oost-Aziatische bedrijven die, via de omweg van lagelonenland China, wordt geëxporteerd naar de westerse markten. In de provincie Guangdong zijn 11 miljoen arbeiders werkzaam in bedrijven opgezet met investeringen uit Hongkong. China is dus industriële draaischijf van assemblage

in een driehoeksverhouding. Het importeert half afgewerkte producten uit Oost-Azië en heeft met deze zone een groot handelsdeficit, maar exporteert ruim de helft van de hieruit resulterende afgewerkte producten naar het Westen. Een groot deel van China's surplus met de VS en EU25 is dus export van getransfereerde industrie uit Hongkong, Taiwan, Japan, Zuid-Korea. Tijdens het jongste decennium steeg de westerse invoer uit Oost-Azië met amper 10 %, terwijl deze via de assemblage uit China enorm is gestegen.

Belangrijk om weten is dat de reuzensprong van draaischijf China de integratie van de industriële weefsels sterk bevorderde. De interregionale handel van Oost-Azië betekent 54 % van het geheel. De economie van Oost-Azië mondialiseert en, wegens haar toenemende integratie van productie en markten, „aziatischeert” ze haar synergie.

Een andere karakteristiek van China's groeipad is de intense interactie tussen de inkomende buitenlandse firma's en de clusters van lokale bedrijfjes en KMO's die functioneren als toeleveringsbedrijf. Een *cluster* is een samenklontering van dertig tot veertig bedrijfjes die gespecialiseerd zijn in een onderdeel van toelevering en functioneren volgens de Chinese code van netwerking. Buitenlandse ondernemingen kunnen niet functioneren tenzij ze in synergie werken met één of meer van de ongeveer 110 000 clusters. Een stijgend aantal clusters, en uiteraard ook de grote bedrijven van China, klimmen op de technologieladder onder impuls van ingenieurs en wetenschappers die optreden als durfondernemer. China heeft 600 000 ingenieurs en wetenschappers in universitaire opleiding!

Locomotief China laat de productiefase van eenvoudige technologie (computers, handtelefoons, kleuren-tv's, enz.) achter zich en klimt driftig op de ladder van technologie via eigen *research and development* (R&D) en deze aangebracht door buitenlandse bedrijven in de zeventien recent opgestarte industrieparken van *high tech*. De volgende golf van *exportupgrading* is de autoproductie. Nu functioneren tweehonderd twintig assemblagefabrieken met tweeduizend driehonderd zestig clusters voor toelevering. Voor onze assemblage wordt het *fasten seatbelts*. De reuzensprong positioneert het niveau van competitieve technologie en exportcapaciteit, waaronder onze industrielanden met verlies zullen werken, op een steeds hoger peil. China legt de lat almaar hoger. Deze uitdaging is cruciaal en dwingt ons tot betere prestatie.

Karakteristiek van China's groeipatroon

Uit de statistieken komt China naar voor als koploper in exportgroei zowel naar G3 als naar deze van de Aziatische groeielanden. Opmerkelijk is dat deze laatste naar China een veel hogere exportgroei scoren dan naar de rest van de wereld. De Grote Draak importeert dus gretig, via de multinationals vanuit deze zone, die in China hun verwerkende nijverheidsactiviteit hebben overgeplant en langs deze omweg hun in China „afgewerkte” producten naar de G3 doorsluizen.

Een groot deel is dus niet enkel interfiliale maar ook intra-industriële handel. Tegenover de G3 markten greep een merkelijke handelsverlegging plaats die resulteert uit deze productieverhuizing. Een deel van de vroegere export van de NIL4 en ASEAN4 naar de G3 markt doet nu het verwerkend „ommetje” langs China. Dus, een deel van de Chinese export is „gedelegeerde” export of uitvoer van overgeplante verwerkende nijverheid van multinationals uit de NIL4 en ASEAN4. Deze handelsverlegging, die resulteert uit de vliegformatie van de wilde ganzen, wordt vaak uit het oog verloren bij de handelspolitieke strijdvragen van Chinese export naar de G3 markten. De reuzensprong van China verwekt dus ook schokken in de Aziatische nabuurlanden die door transplant van productie ook handelsverlegging meemaken. Zij worden hierdoor genoopt permanent aan industriële *upgrading* te doen om de leemte op te vullen met hoogwaardiger productie.

De volgende markante gegevens met betrekking tot de handelsbalans situeren China duidelijk in driehoeksverhouding:

- a) Van 1980 tot 2005 is het procentuele aandeel van de landen waaruit China invoert verschoven ten gunste van de Aziatische nabuurlanden. De Chinese invoer uit Azië evolueerde van 8,7 % in 1980 naar 37,9 %. Voor Korea betekende dit van 1 % naar 10,4 %, voor ASEAN4 van 2,4 % naar 8,4 %. De G3 zag zijn relatief aandeel dalen: de EU van 17,2 naar 13,2 %, de VS van 19,6 % naar 8,2 % en Japan van 26,5 naar 18,1.
- b) In 2005 bedroeg het aandeel van de import van halfafgewerkte producten en componenten 42 % van de totale invoerwaarde van de Grote Draak. Het pakket afkomstig uit Azië scoorde 71 % van het totaal, met 33,3 % uit Korea en Taiwan, 14,6 % uit Japan, 14,2 % uit ASEAN4 en slechts 4,9 % uit de VS en 5,2 uit de EU. De Aziatische complementariteit tussen de uitvoerlanden van componenten en de invoerders is sterk toegenomen sinds 2000.
- c) Tegenover de groei landen van Oost-Azië registreerde de Chinese handelsbalans een deficit van 145 miljard dollar in 2005, maar scoorde een surplus van 200 miljard dollar tegenover de VS en van 106 miljard euro tegenover de EU.

De integratietoename in het Verre Oosten, vooral de industriële verving, is één van de meest markerende resultaten van de „vliegende ganzen”. Deze is het feitelijke gevolg van de hiërarchische ordening op Aziatisch patroon van de intra-industriële productieketens. Deze interne dynamiek verschilt van het integratiemodel van de EU. Daar wordt de integratie onder meer ook gestuurd vanuit de supranationale en intergouvernementele bovenbouw. Daar functioneert ook beleidsnormering van boven naar beneden, door de Raden van Ministers en de Commissie. De Aziatische dynamiek is overwegend industrieel gestuurd door verving van TNO's. De cijfers in tabel 1 tonen de integratiedynamiek per grote zone van de wereld. De cijfergegevens voor het Verre Oosten tonen duidelijk dat de integratiebeweging intens was tijdens de periode 1980-1995. Hierin had de opening van China plaats en de Aziatische crisis van 1997-1998 had nog

niet remmend gewerkt. Oost-Azië, zonder Japan, haalt bijna de score van NAFTA; met Japan erbij is het zelfs 8 % meer.

Tabel 1
Aandeel van de interregionale handel (%)

Zone	1980	1995	2005
Oost-Azië en Japan	34,7	55,5	54,1
Oost-Azië (min Japan)	21,6	43,7	44,1
NIL4	7,7	18,1	16,1
ASEAN10	18,1	14,3	24,1
NAFTA	33,8	43,2	46,1
EU15	52,4	56,8	64,2

Bron: Databank IMF.

Alhoewel wereldwijde en krachtige impulsen aansturen op de mondialisering van de economie zijn ook andere krachten werkzaam die de netwerking tussen bepaalde zones van de wereldeconomie bevorderen. In Oost-Azië meer dan in Latijns-Amerika is een aantal groeilanden bij middel van TNO-isering tot toenevende integratie gekomen dankzij een vervlechtende inhaalstrategie. Het is een vervlechting op basis van IDI-stromen, dus geïmpulseerd door directe buitenlandse investeringen. Bij de NIL4 en ASEAN namen Japanse TNO's, hierin begeleid door hun KMO, het voortouw van de vervlechting. En nu nog is de technologische hiërarchie zichtbaar en bestaat de export van Japan naar de Oost-Aziatische groeilanden voor 46,7 % uit goederen van hoge-technologiegamma en voor 30,1 % van medium gamma. De export van de NIL4 evenaart bijna de Japanse configuratie met 45,8 % hoge gamma en 20,7 % medium gamma naar de zone. De ASEAN4 doen het op een ietwat lager trapje met 38,5 % hoge gamma en 22,9 % medium gamma naar de zone. De daaropvolgende opstarter van inhaalstrategie met TNO-vervlechting, namelijk China, exporteert naar de zone 32,3 % hoge gamma goederen en 19,9 % medium gamma. De groeiganzen vliegen dus samen, en met klapwiekende inhaaldynamiek, naar steeds hogere trappen van technologie en meerwaarde. Wegens de interfiliale en intra-industriële vervlechting groeien industriële capaciteiten naar elkander toe. De oprispingen van de Japanse bezetting en andere geschillen maken dat de perspectieven van „institutionele of *de jure*” formules van Gemeenschappelijke Markt zoals de Europese formule vooralsnog meer op retoriek dan op werkelijkheid berusten. Maar er groeit iets „*de facto*”. Industrieel Oost-Azië „aziatischeert”. En er circuleren ook gedachtenspingsels over een Oost-Aziatische Monetaire Unie.

GROEIPOLEN EN CLUSTERS

- De noordelijke pool rond Beijing en de Bohaibaai, die met de provincie Hubei en satellietsteden (zoals Tianjin) een agglomeratie vormt van 80 000 km² en 46 miljoen inwoners telt. Ten zuiden hiervan ligt de provincie Shandong die in volle expansie nu 12,3 % van de nationale industrie herbergt.

- Het enorme complex gevormd rond de delta van de Yangtze-stroom (*Changjiang* of „lange stroom”) met de megapolis Shanghai als kern. Samen met de satellietsteden een agglomeratief complex van 105 000 km² en 73 miljoen inwoners. Sinds 2000 is de provincie Jiangsu groeizone met 12 % van de nationale industrie en 16,2 % van de Chinese export. De stad Shanghai produceert 4,3 % van het BNP en 9,4 % van de nationale export. Haar selecte buitensteden, zoals Pudong, pralen met de luxe van postmoderne architectuur. De megapolis is hoofdkwartier voor vele buitenlandse firma’s en tevens het belangrijkste financiële centrum van het land, met een kapitaalmarkt waarvan de beursindex sinds halfweg 2005 driftig opspiraalde.
- De zuidkust gevormd rond de delta van de Parelrivier in de provincie Guangdong die verder uitloopt naar Fujian. De delta was koploper van de vernieuwing en is nu nog de meest uitgestrekte ontwikkelingspool van China. Haar twee grote steden, Guangzhou en Shenzhen, met ieder ruim 10 miljoen inwoners, vormen de kern. Deze twee stedelijke kernen ontplooiën intense netwerking gericht op Hongkong. Het blijft de provincie met de hoogste cijfers: 12,2 % van het BNP, 14,4 % van de industriële productie en 31,6 % van de nationale export. De export resulterend uit de verwerking van ingevoerde onderdelen voor assemblage haalt 68 % tegenover het nationale gemiddelde van 58 %. De daar gevestigde filialen van Hongkong tellen alleen reeds 11 miljoen werknemers. Een groot deel van de IDI zijn „*greenfield*” investeringen. Hun arbeidsintensieve aanpak is een krachtige lift voor tewerkstelling.

De geografische herschikking van de IDI sinds de beginfase wijst op een trend naar spreiding over de ganse kustzone. De oorspronkelijke concentratie op Guangdong was in 2003 uitgebreid tot de expanderende provincies Jiangsu, Shandong, Zhejiang en de municipaliteit Shanghai. Recentere cijfers van 2005 leren ons dat deze kustprovincies en de Bohaibaai het leeuwenaandeel, of 78 %, van de totale IDI-instromen opslorpen en 80 % van de export realiseren. De concentratie is sinds de jaren 1980 thema van debat en verdient onze aandacht.

Het feit dat de IDI van de aanvangsfase 1985-1995 voor 85 % afkomstig waren uit de Chinese diaspora is, samen met de actieve vestigingspolitiek, een zeer belangrijke factor van concentratie. De inhaalstrategen van Hongkong, Taiwan en Macao hadden in hun thuismarkt sinds het begin van de jaren 1980 te kampen met stijgende lonen. En hun durfondernemers waren erop gebrand om hun meest arbeidsintensieve segmenten over te hevelen naar de nabije kuststrook van China, vanwaar velen onder hen afkomstig waren. Een groot deel van deze diasporabedrijven zijn nog KMO’s die met lokale partners verschillende vormen van alliantie en samenwerking aangaan. De etnische en linguïstische factor, als ook de gemeenschappelijke cultuur van traditionele relaties (*guanxi*), zijn pluspunten bij deze inter-Chinese netwerking. De statistieken leren ons dat in de diaspora alles samen 55 miljoen Chinezen werkzaam zijn. In eerste orde in Hongkong (7 miljoen), Taiwan (24 miljoen) en Macao (800 000), maar ook in de nabuurlanden waar ongeveer 9 miljoen uitgeweken Chinezen leven in Indonesië;

7 miljoen in Thailand; 5,5 miljoen in Maleisië; 2 miljoen in Singapore; 1,5 miljoen in Myanmar; 1 miljoen in Vietnam en 0,8 miljoen in de Filipijnen. Volgens schatting is de globale, jaarlijkse productie van deze diaspora (samen met de Chinezen die in de EU en in de VS wonen) gelijk aan 1,5 triljoen dollar. Dit is iets meer dan viermaal het Belgische BNP. De voorkeur voor het moederland van de vermogende Chinezen uit de diaspora is dus een steunfactor voor de geografische concentratie van de exportindustrie. De economische thematisering over ontwikkelingspolen alsook de nieuwe vestigingsstrategie van multinationals wijzen in dezelfde richting, namelijk minimalisering van de transactiekosten gekoppeld aan voordelen van schaal.

In een recente studie over de eigengereide en dus originele inhaalstrategie van China benadrukt Liu Xielin (economist op de Plandiensten, Beijing) het feit dat de opening naar de wereldeconomie plaatsgreep op het moment dat de technologie van communicatie en IT wereldwijd tot bloei kwamen. Met het gevolg dat vele multinationale bedrijven hun productieketen in steeds meer internationaal gespreide „modules” fragmenteerden, met vestiging van deze deelsegmenten volgens het beginsel van optimale meerwaarde. Deze strategie verschafte China, als grootste onontgonnen terrein van globalisering, een potentiële niche voor een eigen weg. Deze bestond erin een arbeidsintensieve schakel te worden in de internationale „*ver-takking*” van TNO’s en KMO’s, met eigen accenten van beleid en institutionele hefboomen bij de netwerking voor assemblage. Hierin zou het inheemse stramien van clustervorming het scharnier vormen. Dit stramien verschilt van het Japanse model en ook van het NIL4-patroon die hieraan voorafgingen. In de door IDI geïmpulseerde en zeer gefragmenteerde productieketen is de agglomeratieve tendens op basis van geografisch geconcentreerde clusters (**jiqun**), zowel economisch als vanuit het infrastructurele standpunt, een *win-win* context. Japan had zich destijds (en nu nog) gesloten opgesteld voor instroom van buitenlandse investeringen. Het land van de samoerai kocht dus de licenties voor nieuwe producten. Hun management bestond erin de inheemse productieprocedures te verbeteren en de productiviteit op te drijven met de gekende „Japanse” patronen. In China verloopt het anders. De multinationals reiken de nieuwe producten aan en de lokale opgave bestaat erin het productieproces aan te leren en de productiviteit te verhogen op basis van de instructies gegeven door de IDI-aanbrengers. In de beginfase luidt de Chinese formule „**sanlai iyubu**” wat wil zeggen: drie inputs van buiten (nieuw product, kapitaal en instructies voor vervaardiging) met één aanbreng van onszelf, namelijk de arbeidsintensieve assemblage. In de „open formule van China” kwamen de instromende buitenlandse bedrijven van de eerste fase met hun producten uit nabuurlanden, en daarna ook uit Europa en de VS. Zij hadden ieder hun eigen aanpak van productontwerp, management, van organisatie, van bedrijfscultuur en dus ook van technologietransfer en van assemblagestrategie. De opvang van deze verscheidenheid door het Chinese netwerkkapitalisme, geactiveerd door de inheemse clusters, is zeer vruchtbaar gebleken.

De mozaïek van het intellectuele debat

Het is normaal dat omwentelingen van de omvang en intensiteit zoals deze in China aanleiding geven tot intense thematisering vanwege intellectuelen en culturele voorhoede, die het tegen elkaar opnemen vanuit verschillende ideologische invalshoeken. Bij ons in het Westen hebben de modernisering en de globalisering, alsook de postmodernistische reactie hierop, een vloed van publicaties verwekt. Bij de laatkomers van Oost-Azië is de overschakeling van traditioneel naar modern en dan naar postmodern, samen met de schok van lokaal naar mondiaal, nog brutaler dan bij ons. Vooral in China is de schok scherp. In enkele jaren tijd is daar ook de ideologie van het regime veranderd: van kleur en van richtsnoer. In het bestek van dit essay profileren we enkel de markante figuren en hun positionering. De lezer kan dit overzicht verder uitspitten, met publicaties vermeld in de bibliografie. Zonder kennisname van de oppositie tussen hervormers van links en rechts, tussen politieke en culturele nationalistinnen en tussen de voorstanders van internationalisering en anti-westerse ideologen, is het moeilijk om het gebeuren in het land van de Grote Draak correct in te schatten. Sinds kort is het essentiële van de geproduceerde literatuur beschikbaar in Engelstalige en/of Franstalige versie.

De meerderheid van bevolking en opiniemakers, voornamelijk de technisch en economisch geschoolde kaders, voelen zich behaaglijk in de door de partij uitgestippelde beleidslijn van prioriteit voor het economische project zonder politieke democratisering. Maar een kleine en dissidente groep van politiek geprofileerde en cultureel bewuste intellectuelen formuleert scherpe kritiek. Deze dissidente stemmen laten zich horen in het universitaire milieu en in de culturele en literaire kringen, maar zij blijven vooralsnog zonder politieke achterban. Zij onthullen vaak onomwonden de door de overheid weggemoffelde problematiek. Voor ons in het Westen verschaft deze dissidente literatuur „inzicht” in de alternatieve gedachtenspinnen die onhoorbaar circuleren in de dieptelagen van de maatschappij. Voor het regime is de dissidente literatuur een klankbord en barometer van „het ongezegde” door de zwijgende massa.

HET OFFENSIEF VAN NIEUW LINKS

De aanzet tot linkse kritiek op de inhaalstrategie kwam van jonge Chinezen die aan prestigieuze universiteiten in de VS studeerden en/of doceerden: Cui Zhiyuan (Chicago en MIT), Wang Shaoguang (Yale), Liu Kang (Pennsylvania en Duke), Hu Angang (Yale), Gan Yang (Princeton) en andere. In China zelf kwam het tot polemiek aan de universiteiten van Beijing en Shanghai met Wang Xiaoming, Qian Liqin en Qin Hui. Vanaf 1997 ontpopte Wang Hui zich tot boegbeeld met een reeks van essays waarin hij de Chinese wijze van hervorming en globalisering ongenadig hekelde. Bij de linguïstische duiding van het neologisme *quanqiuhua* gaf hij reeds de culturele en nationalistische toon aan

van zijn betoog. Het is een assemblage van drie karakters: *quan* (geheel), *qiu* (wereldbol) en *hua* of „ering” als suffix zoals in globalisering. Hiertegenover stelt hij het confucianistische taalsymbool voor China *quanzhongguo*, d.w.z. middenrijk van de wereld.

Wang is er niet op uit om de utopische buitensporigheden van de culturele revolutie te verhelten, maar hij bestempelt het samenspel van de TNO's met het Leninistisch kapitalisme als een even grote miskleun voor het volk. Geen van beide beoogt de vrije markteconomie; zij sturen veeleer aan op oligopolie, op alliantievorming tussen hun dominante belangengroepen en op commercialisering van de macht. De overstap van de ene dictatuur (een revolutionaire utopie) naar een andere (het dictaat van onheilige allianties voor materiële belangen) is niet van aard om het goede leven te brengen waarbij ieder zijn rechtmatig deel krijgt. Integendeel, de nieuwe ideologie van economische groei als absolute prioriteit, met machtsmisbruik van politieke bewindvoerders, lokale ondernemers en internationale managers, resulteert in grote ongelijkheden alsook losrafeling van sociale weefsels en verschraling van nationale cohesie. Globalisering veroorzaakt overal uitholling van nationale identiteit, maar de Chinese omhelzing brengt een overrompeling. De invloedrijke rol van vermogende Chinezen en hun cultuurindustrie uit Hongkong en Taipei kan leiden tot „*Taiwanisering*” of indirecte verwestering van China. De popcultuur en de hype van McWorld stromen binnen langs deze Chinese maar geamerikaniseerde netwerken. In de waarde-schaal van Wang heeft economische en culturele democratie voorrang op de liberale, westerse formule. Medezeggenschap van de basis (in de raden van dorpen en steden) en op het werk kan de misgroei ombuigen in de richting van meer billijkheid, maatschappelijke ontplooiing en humanistische waarden.

Cui Zhiyuan en Liu Kang stellen dat het welzijn van bevolkingen in andere culturen zal toenemen na een heilzame ontmanteling van de westerse mythe. Elke grote beschaving heeft haar eigen potentieel, wat maakt dat er meerdere trajecten van modernisering en diverse projecten van globalisering mogelijk zijn. Ook gedragswetenschappen zoals sociologie en economie zijn te sterk gemarkeerd door de wordingsgeschiedenis van het Westen. De Chinese thematisering moet leiden tot relativering (Gan Yang gebruikt de term ont-troning) van de hegemonale denksystemen en universaliserende normcultuur van het Westen. Huntingtons thesis over botsing van culturen is een verdoezeling van Amerikaanse machtsontplooiing voor controle over oliebronnen. Met anderen, zoals Yongsin Lu en vooral Zheng Yongnian, betogen zij dat het lidmaatschap van de WTO wellicht de export zal stimuleren maar de internationale autonomie van China's economische ontwikkeling zal inperken met opgelegde regelgeving die geconcipeerd is in het belang van de dominante centrumlanden. Zo is het niet denkbeeldig dat de gesubsidieerde landbouw van de EU en de VS concurrentie zal doen aan de Chinese boeren. Trouwens, het begrip „autonome ontwikkeling” is sinds de triomf van de globalisering verdwenen uit het discours van Wereldbank, IMF en WTO. Hun focus is *structurele aanpassing* en de ex-com-

munistische landen worden *transitielanden* genoemd. Dit woordgebruik is richtinggevend: zij moeten zo vlug mogelijk overschakelen naar het westerse model. Ten slotte wordt de fraude aan de kaak gesteld bij de privatisering van staatsbedrijven. De corruptie gepleegd door partijbonzen en bureaucraten bij de verdeling van het collectieve vermogen had meer van een plundering dan van efficiënte en correcte beursgang.

De globalisering geconcentreerd op ontwikkelingspolen trok volgens Hu Angang en Wang Shaoguang de staatsfinanciën en de verdelingsfunctie van het socialisme uit de haak: de rijkere wordende zones werden economisch en fiscaal steeds rijker, het hinterland verkommerde want hun fiscale opbrengsten schoten steeds meer tekort voor herverdeling van overheidswege. Volgens deze auteurs is China nu gespleten in twee segmenten die op basis van een verschillende strategie evolueren. In het binnenland domineren de staatsbedrijven die voor hun normen van functionering en middelen afhankelijk blijven van de overheid. De kuststrook daarentegen functioneert volgens de mechanismen van de wereldeconomie. De door buitenlandse investeringen gestuwde industriekernen zijn in feite industriële enclaves van het wereldcircuit. Dit dualisme verzwakt de nationale cohesie en laat de welvaart van het hinterland nahinken op deze van maritiem China. Hu Angang heeft zich geprofileerd als de regionaal bewuste econoom die het regime ertoe bracht meer aandacht te verlenen aan de rurale zones van het Westen en het Centrum. De verkommering van het binnenland kwam met een schok in het nieuws toen in autoritair China iets ongehoords gebeurde. Een lokaal partij kader van het binnenland, met name Li Changping, stuurde een klachtendossier over partijraden naar de eerste minister in Beijing, die, al even uitzonderlijk, een commissie voor onderzoek ter plaatse stuurde. De hieropvolgende touwtrekkerij tussen hogere instanties en de halsstarrige Li verwekte meer deining dan academische kritiek. De beeldstormer publiceerde prompt een boek, getiteld „*Ik vertelde Zhu Rongji de 'keiharde waarheid'*”, dat in 2002 een bestseller werd. Het boeksucces promoveerde de lokale dissident tot nationale figuur met doorstroming naar het Internet en de wereldpers.

De strijders van „nieuw links” zijn ook vurige nationalist. Zij kanten zich tegen de globalisering omdat de instroom van buitenlandse luxegoederen, van ontspanningscultuur en van leefstijl een aantasting betekent van nationale eigenheid en identiteit. Volgens hen verliest China met de internationalisering, en dus de opening van de economie, ook de controle over het maatschappelijke gebeuren. De kritiek op de losgeslagen consumptieroes galmt krachtig in de culturele kringen van postmodernisten waar men de echo kan opvangen van Marcuses neomarxistische contestatie uit de jaren 1968 in het Westen.

DE LIBERALE THEMATISERING

De intellectuelen die zich liberaal profileren zijn talrijker dan hun links gerichte tegenstrevers en worden ook meer gewantwoord en gecontroleerd door

het regime. De meest strijdlustige met markante publicaties zijn Zhu Xueqin, Qin Hui, Liu Junning, Xu Jilin en He Qinglian, met Li Shenzhi als boegbeeld. Tot zijn overlijden in 2003 was Li verdediger van globalisering, maar dan wel van de volledige formule: met een rechtstaat en politiek pluralisme. In China zonder culturele traditie van beide, moet de verwezenlijking gradueel verlopen. In tegenstelling tot nieuw links is hij voorstander van democratisering van bovenuit en niet langs onder: eerst de bourgeoisie en middenstand, daarna het volk, zoals het ging in Europa en Amerika. De democratisering van staat en maatschappij zal de onevenwichtige globalisering bijsturen naar meer billijkheid en menselijkheid. De globalisering is de dominante trend van onze tijd en bewerkt ingrijpende veranderingen wereldwijd. Ook de machtige Verenigde Staten worden bewogen door multiculturele stromingen. Huntington, de invloedrijke spraakmaker van het conservatieve nationalisme, roept regelmatig nieuwe spookbeelden op: het communisme, gevolgd door het culturele gevaar van Azië en de islam. En recentelijk de Hispano's, die Amerika „latiniseren” en het protestantse werkethos ondermijnen. Hiertegenover stelt Li dat alle grote beschavingen elkaar beïnvloeden. Zij zijn dus allemaal, ten dele althans, mengvormen. Opname van externe invloeden was vaak een leerproces voor vernieuwing. Nu denkt het Westen zichzelf origineel en universeel; ook China zag zich in de Confucianistische traditie „het centrum van de wereld”. De opmars van het Amerikaanse leger naar Eurazië is neokolonialistisch. Het is een gewelddadige inzet van overheersing ten bate van materiële belangen. Deze militarisering van de internationale relaties door de Amerikaanse hegemonie, vereist evenzeer bijsturing als de misgroei van de Chinese economie en samenleving door overhaaste inhaalstrategie. Volgens Li moet democratisering en de erkenning van de rechtmatige rechten van andere beschavingen ook in de charters van internationale instellingen en vooral in hun praktijk van kracht worden. Deze doelstelling van authentieke en humanitair ingestelde liberalen wordt ook door het Westen verwaarloosd.

De jongere groep liberalen publiceert insnjiddende pleidooien voor meer marktmechanisme, alsook meer democratie, ethiek en humanisme. Met de talentvolle publiciste en economisch geschoolde He Qinglian hebben de liberalen een vrouwelijke iconoclaste met faam. In 1997 kwam haar boek „*De hinderlaag van China's modernisering*” eerst in Hongkong van de pers. Hierin trok ze hard van leer tegen de misgroei van de Chinese globalisering: met kritiek op de sociale polarisering, de geografische onevenwichten die politieke spanning kweken en vooral ook op de financiële fraude en plunder van collectief kapitaal bij privatisering (verkoop op de beurs) van overheidsbedrijven, over de pervertering van het marktmechanisme door machtsmisbruik van de éénpartijstaat, over de overweldiging door TNO's, enz. Het was de tijd van de Aziatische crisis en de censuur liet de publicatie toe in Beijing en Shanghai op voorwaarde van titelwijziging. Daarop herformuleerde zij de titel: „De hinderlagen van modernisering” met twee inleidende commentaren van Zhu Xueqin en Qin Hui. De nieu-

we versie werd een verkoopsucces. De schrijfster kreeg van een stoutmoedige jury de jaarprijs voor literatuur. Maar toen zij daarna haar onderzoeksresultaten over sociale polarisering in scherpere woorden publiceerde, vond het regime haar aanklacht een politieke brug te ver en moest ze de wijk nemen naar het buitenland. Volgens He is „meer markt” en democratische controle van de staatsvoering zowel als van de monopoliserende TNO’s de oplossing. Zij zwaait met de publicaties van Friedrich Hayek maar de staatskapitalisten vinden haar formule anathema voor China. Deze gang van zaken toont dat de grenzen van ideologische etiketten in China dooreenlopen. Ook jonge liberalen doen aan maatschappijkritiek. Zij noemen zich links-liberalen in de traditie van John Stuart Mill en zijn volgelingen.

DE OFFICIELE VERSIE

Ten slotte past het ook de tribune te laten aan pleitbezorgers van de officiële inhaalstrategie op Chinese wijze, zoals Song Shichang, Li Ronghai en andere. Het vaarwel aan het egalitarisme met opening naar de wereldeconomie op basis van ontwikkelingspolen wordt voorgesteld als rationele strategie voor een laatkomer in modernisering met een onmetelijk binnenland. De Verenigde Staten in de 19de en Brazilië in de 20ste eeuw volgden hetzelfde traject. Het samenspel van autoritair bewind met TNO’s is vruchtbaarder gebleken dan de schoktherapie van overhaaste democratiserders in postcommunistisch Europa en Rusland. Onder meer de strakke controle op de internationale mobiliteit van kapitaal vermeed kapitaalvlucht en heeft China gevrijwaard van de Aziatische crisis. De neofiete tijgers van ASEAN4, die de prediking van Wereldbank en IMF volgden, liepen in de val. Zoals Deng Xiaoping proclameren de huidige leiders dat China het best gediend is met globalisering in drie fasen. De eerste fase van economische groei is in volle gang; daarna, als de economie het toelaat, zal de fase van de sociale en ruimtelijke bijsturing en correctie volgen. Als derde fase en voltooiing komt dan het politieke stelsel van meerdere partijen en democratisering. De concentratie op groei laat nu nog geen politieke fragmentering toe. In vergelijking met de tegenstrijdige en vaak trage gang van zaken in de westerse democratieën is strakke en technocratische beleidsvoering sneller, trefzekerder en superieur in groeiresultaat. Tegenover westerse modetheorie houden zij zich gedeisd.

In de colloquia over globalisering verwijzen de spraakmakers van het regime naar de financiële deficits en onevenwichten in de handelsbalans van de Verenigde Staten: buitenlandse investeerders belegden recentelijk voor 2 500 miljard dollar meer in de VS dan Amerikaanse beleggers in het buitenland. Er is vooral ook het handelsbalansdeficit van weldra 900 miljard dat voor 65 % gefinancierd wordt door het buitenland. De Verenigde Staten importeren 22 % van de Chinese export en ook tegenover Europa groeit het Chinese surplus. Voor Washington, zoals voor Beijing, is deze afhankelijkheid (voor China de exportmarkt en voor de VS de financiering van extern deficit) onverkwikkelijk: wie

wordt hierbij dupe van wie? Het feit dat de Amerikaanse industrie in eigen land niet kan concurreren met de invoer uit het buitenland en zodoende een deficit van 10 % in industrieel verbruik oploopt, wordt in Beijing met de vinger gewezen als de economische achilleshiel van de militaire hegemon. Voor hen is de situatie duidelijk: Tarzan is economisch en financieel kwetsbaar. De invasie van Irak is een militaire blunder en de mislukking in Eurazië resulteerde in verlies van Amerika's diplomatieke invloed. Tegenover deze exploten voelt Beijing zich minder schuldig voor de onrechtmatige bezetting van militair machteloos Tibet.